

Özelleştirmelerde Güncel Gelişmeler “İş Satılıncaya Kadar”

Özelleştirme ihaleleri yapılırken söylenen ve verilen sözler, karşıt görüşlerin abartılı olduğu ifadeleri , özelleştirmeler yapıldıktan sonra ifade sahiplerinin ortadan çekilmesiyle boşlukta öylesine kalıyor. Çünkü özelleştirenler devreden çıkıp yerlerine EPDK ile yeni dağıtım şirketleri konuşmaya başlıyorlar.

Elektrikte tarifeler bu nedenle epeydir belirlenmiyor. EPDK, son dağıtım özelleştirmeleriyle sektöre giren şirketlerin "Tarifeleri artır" baskısı yüzünden kilitlendi. Tarifelerin artırılması, elektriği daha pahalı hale getirirken halkın elektrik faturasını da kabartacak. Oysa fiyatların artmayacağı hükümet tarafından açıklanmıştı. Üstelik seçimler de yaklaşıyor.

Sektörde, özelleştirme karşıtlarını haklı çıkaran gelişmeleri EMO Hukuk Müşaviri Av.Hayati Küçük basına şöyle değerlendirdi:

Elektrik dağıtım şirketlerinin büyük kısmının yaz aylarında özelleştirilmesinin ardından, elektrikte faturaya yansıtılacak fiyatları etkileyecek olan tarifeler uzun süre-

dir belirlenmiyor. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) tarafından beş yılda bir düzenlenen ve elektrik sektöründe kâr marjını, dolayısıyla elektriğin faturaya yansıtılan fiyatını belirleyecek tarifeleri aylardır ilan edemedi. (halen %2,3)

EPDK'nın tarifeleri hâlâ belirleyememiş olmasının arkasında, sektöre özelleştirme ihalelerini kazanarak giren patronların kurula tarifelerin artırılması yönünde baskı uygulamasının yattığı belirtiliyor. Özelleştirme ihalelerine elektrikteki tarifeleri bilerek giren bu şirketlerin, brüt kâr marjlarını artırmak için bu tarifelerin artırılmasını istemesi, özelleştirme karşıtlarını bir kez daha haklı çıkardı.

Son dört elektrik dağıtım şirketinin özelleştirilmesinin üzerinden henüz birkaç ay geçmiş olmasına rağmen, ihalelerde harcadığı parayı daha çabuk çıkarmak için şirketler EPDK'ya baskı uygulamaya başladı. Özelleştirmelerle elektriğin pahalalanmayacağını iddia edenler ise şimdiden haksız çıktı. "Bağımsız bir üst kurul" olduğu iddia edilen EPDK ise seçim öncesi tarifeleri artırıp

artırmamak kararını vermekte zorlanıyor. Bir tarafta patronlar diğer tarafta AKP arasına sıkışan kurulun, tarifeler konusundaki kararı merakla bekleniyor. Kurul, artık özelleşen elektrik dağıtım şirketlerinin istediği gibi tarifeleri artırırsa, halk kullandığı elektrik için daha fazla fatura ödemek zorunda kalacak. Elektriğe yeni zamlar gelecek.

Özelleştirmeler sonrasında ortaya çıkacak bu ilk tarifelerin, yurttaşların faturasına nasıl yansıtılacağını önümüzdeki günlerde birlikte göreceğiz. Kamuoyuna sızan bilgilere göre dağıtım şirketleri, kâr oranlarının yükseltilmesi için Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'na (EPDK) baskı uyguluyorlar. Özelleştirme ihalesi gerçekleştirilen son dört dağıtım bölgesi için en yüksek teklifi veren şirketlerin, kâr oranlarının artırılmasını, aksi halde mali açıdan hizmet veremez durumda olacaklarına yönelik açıklamaları basında çıkmıştı. Şimdi bu taleplerini tarife teklifleri içerisine yansıttıkları anlaşılıyor.

Her ne kadar EPDK'ya bir "baskı"

uygulandığından söz edilse de, yeni piyasa yapısı ve EPDK'nın bu yapı içerisindeki yeri ve rolü ele alındığında, böyle bir baskıya gerek de yok. Sektörün en üst temsilcisi olarak EPDK, serbest piyasada çalışmalarını sürdüren şirketlerin etkinliğini artırmaya yönelik her türlü talebi karşılayan Kurul niteliğinde.

Seçim sürecine girdiğimiz bu günlerde siyasi iktidardan herhangi bir itiraz gelmediği takdirde, EPDK açısından kâr oranlarının yükseltilmesi taleplerine olumsuz yanıt vermek için bir neden bulunmuyor. Nitekim EPDK'nın varlık nedeni, diğer tüm bağımsız üst kurullarda olduğu gibi, sermayenin siyasal baskılardan uzakta, dilediği rahatlıkta faaliyet göstermesinin sağlanması. Gerçi bugünkü koşullarda sermayeye üst kurulların mı yoksa AKP iktidarının mı daha yakın olduğu anlaşılmamaktadır ki bu durum "kamu"yu kimin temsil ettiği sorusunu da ortada bırakıyor.

Uygulanan özelleştirme / serbestleştirme süreci, bir kamu hizmeti olan elektrik enerjisinin üretimi ve dağıtımını sermayenin kâr alanı haline getirdi. Özelleştirme ihaleleri başlamadan önce elektrik dağıtım tekelileri için pek çok avantaj sağlayıcı düzenleme yapıldı. Bunların başında, dağıtımını yapacakları elektrik enerjisinin tümünün,

kendilerine ait üretim santrallerinden karşılamalarının önünün açılmış olması geliyor. Ayrıca perakende satış tekeli de belirli bir sürelerinde bulundurmaları, kayıp ve kaçak enerjiyi tarifelere yansıtılmaları gibi teşvikler uygulandı. Yasal düzenlemelerle tanınan olanaklara rağmen dağıtım tekellerinin kâr oranlarını artırmak isteyecekleri de önceden öngörülen bir durumdu ve bu oranın 2-3 katına çıkartılması için çalışma yaptıkları anlaşılıyor.

Kendi ürettikleri enerjiden elde edecekleri gelirler, dağıtım ve perakende satış üzerinden elde edecekleri gelirler, yapmadıkları yatırımlardan herhangi bir zarar görmemeleri garantisi gibi olanakların yanı sıra, kâr oranlarının artırılması talebinde bulunan özel sektörün doyumsuzluğu bu kadarla sınırlı kalmayacak gibi görünüyor. Tarifeler onaylandıktan sonra da, elektrik fiyatlarına maliyet artışlarının üzerinde zamlar yapılacağını, maliyet azalışlarından ise fiyatların etkilenmeyeceğini söylemek zor olmayacak. Nitekim geçtiğimiz yıllarda bu örnekler fazlasıyla yaşanmış ve özel sektöre son derece kârlı hale getirilen dağıtım tekelileri devredilmişti.

Enerji kitlerinin 2008 yılında maliyet bazlı fiyatlandırma mekanizmasına tabi tutulduğu günden bu

yana elektrik enerjisinde yaşanan otomatik artışlar, özelleştirme öncesinde dağıtım tekelilerini sermaye için cazip hale getirirken, gelecekte yapılacak yeni artışlar için de bir garanti oluşturdu. Dengeleme ve uzlaştırma olarak adlandırılan karaborsa sisteminde yaratılan yapay fiyat artışlarıyla birlikte, elektrik enerjisi fahiş kârların elde edildiği bir sektör haline geldi. Hemen her türden sermaye kesimi adeta saldırgancasına elektrik üretimi ve dağıtımından pay kapmaya çalışıyorlar.

Özelleştirmelerin başladığı ilk yıllardan itibaren Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) elektrik enerjisinin piyasalaştırılmayacağını, aksi halde elektriğin, yurttaşların elde etmekte güçlük çekeceği ölçüde pahalılaşacağını ileri sürüyor. Maliyet bazlı fiyatlandırma ile her dört ayda bir yapılan zamların ailelerin faturalarına gerçekte ne kadar yansıdığını kamuoyuna açıklayan EMO, maliyetlerde zaman zaman azalmalar olduğu halde bu azalmanın kullanıcılara yansıtılmadığını da tespit ederek elektrik enerjisinde oynanan oyunları deşifre ediyor. EMO ayrıca, elektriğin üretimi, iletimi ve dağıtımının bir bütün olduğunu, kamunun elindeki bu yapının parçalanmasının toplumsal açıdan kabul edilemez zararlar doğuracağı gerekçeleriyle hemen bütün özelleştirme işlemlerini de yargı önüne taşıyor.

EMO'nun açtığı dağıtım tekelinin özelleştirmelerinin iptali davaları Danıştay'da devam ederken, bu davalarda ileri sürdüğü sakıncaların gerçekleştiğine de üzüntüyle tanık oluyoruz.

*Bu yazı; EMO Hukuk Danışmanı Av. Hayati Küçük'ün basına yaptığı değerlendirmeden alınmıştır.